

RELAXTE BAARZEN

Deze grote, gemoedelijke tandbaarzen komen al gedag zeggen tijdens de afdaling.

De grote baarzen van Madeira zijn wereldberoemd. Ze zijn altijd aanwezig en heel vriendelijk voor duikers. Bij Madeira wonen ze in een beschermd zeereservaat. Het park Garajau is een initiatief van de Duitser Reiner Washkewitz. Hij opende in 1980 de eerste duikschool op Madeira en wilde het gebied rond zijn duikschool beschermen. Reiner vroeg eerst om een stukje van vijftig meter, maar het initiatief is goed opgepakt en uitgebreid tot wel zes kilometer langs de zuidoostkust van Madeira. Zijn zoon Felix zet de traditie voort, samen met zijn vrouw Alice. Zij runnen nu het Madeira Diving Center naast het Four Views Oasis hotel in Canico. Van hieruit is het tien minuten varen met de boot naar Garajau, waar de baarzen op de duikers wachten. De eerste baars die "duikersvriendelijk" werd, heet Elvis. Zo hebben ze allemaal namen gekregen. Elvis is anderhalve meter groot en was in 1980 al volwassen. Hij moet nu zeker vijftig jaar oud zijn. Vroeger werden de baarzen gevoerd maar dat gebeurt allang niet meer. Gelukkig kunnen ze hun eigen kostje vinden en blijven ze gewoon in het gebied.

De duikplaatsen in Garajau zijn bezaaid met enorme rotsen die op elkaar liggen. Dat biedt de baarzen prachtige schuilplaatsen waar ze kunnen rusten. Zodra we naar beneden gaan, komt de eerste baars al op mij af. Ik blijf stil hangen en hij komt heel dicht naar mij toe. Het is best intimiderend. Van mijn vorige bezoek weet ik dat ze niks doen, dus daar hoop ik dan maar op! Na een korte inspectie zwemt de baars door en gaat hij (of zij) bij alle andere duikers langs. Is het om te bedelen of om gewoon gedag te zeggen? Iedereen is in de ban van deze vriendelijke reus. Met ongeveer een meter is het niet eens de grootste baars. Alle duikers kunnen hem van dichtbij bekijken en fotograferen. Ik krijg zelfs spontane modellen: mededuikers die het leuk vinden om samen met de baars op de foto te gaan. Dat is handig want dan kun je goed zien hoe groot het dier is in vergelijking met de duikers. Bij een volgende duik vindt de gids een baars in een grot. Deze laat zich niet zo makkelijk benaderen. Hij lijkt zelfs een beetje verlegen. Dat is ook weer interessant; om een andere baars te zien met weer heel ander gedrag.

Zestig kilo

Het eiland Madeira ligt in een uniek gebied in de Atlantische Oceaan. Madeira, de Azoren, de Canarische eilanden en Kaap-

1

2

1. Kleurrijk: schriftbaars. 2. De Atlantische eilanden tandbaars komt alleen in Macaronesië voor. 3. De koningszaagbaars leeft op rotsbodems. 4. Bruine tandbaars.

verdië zijn de toppen van een enorme, vulkanische bergrug die uit de zeebodem prijst. Het gebied wordt "Macaronesië" wordt genoemd – niet te verwarren met Micronesië in de Stille Oceaan. Biologisch is het heel interessant. Eigenlijk is het een mix van Middellandse zee met dieren uit het Caribisch gebied. Er zijn ook endemische soorten die alleen in Macaronesië voorkomen. In dit gebied vinden we een aantal grote tandbaarzen, waaronder de bruine tandbaars (*Epinephelus marginatus*) uit de familie zaag- of zeebaarzen. Er zijn minstens vijf van deze grote baarzen in Garajau en meestal zie je er een of twee tijdens een duik. De bruine tandbaars wordt

ook wel *Epinephelus guaza* of "Merou" genoemd. Deze tandbaars kan maximaal vijftig jaar oud worden en een gewicht van zestig kilo halen. De baarzen komen voor langs rotsachtige kusten en je ziet ze ook in de Middellandse Zee. Buiten Madeira heb ik bruine tandbaarzen gezien bij de Medes Eilanden (Estartit, Spanje) en de Azoren. Op Terceira was een relaxte tandbaars die zich goed liet benaderen door de duikers. De Azoren liggen ter hoogte van Lissabon op honderd kilometer afstand van het vasteland. Dat is best een eind zwemmen. Waarschijnlijk komen de eieren mee met de zeestromingen en groeien de baarzen op zodra ze een gunstige plek

hebben gevonden. De Atlantische eilanden tandbaars (*Mycteroperca fusca*) is een soort die alleen in Macaronesië voorkomt. Door het vele vissen is deze baars bijna zeldzaam geworden. Op de IUNC rode lijst staat hij te boek als bedreigd met uitsterven. De eerste keer in Madeira werd ik bijna ondersteboven gezwommen door deze vis. De normaal kalme gids raakte er helemaal opgewonden van en vroeg of ik een goede foto had gemaakt. Ik had er twee, een van de kop en een van de staart... Gelukkig heb ik later in Kaapverdië een foto kunnen maken van de hele vis. De Atlantische eilanden tandbaars wordt niet groter dan een meter en is erg territoriaal. Hij heeft een grotere bek: die loopt door tot voorbij de ogen en daarmee zuigt de baars zijn prooi naar binnen. Eigenlijk loopt de bek over bijna de hele kop door. Ook het vlekkenpatroon is anders. Voor de paring komen de baarzen bij elkaar en laten ze de eitjes en het zaad gezamenlijk los in het open water. Dat wordt door de stromingen meegenomen en drijft eerst een tijdlang rond als plankton. Het dieet van de baarzen bestaat uit krabben, garnalen, kleine visjes en inktvissen. Een enkele keer komt er een geelgekleurde variant voor. Die noemen ze dan "El Capitan". Dat komt omdat hij meestal voor zijn normaal gekleurde soortgenoten uit zwemt.

Felle jager

De koningszaagbaars (*Serranus atricauda*) is een kleurrijke vis die tot 43 centimeter groot wordt. Hij heeft een donkere achtergrond met witte en bruine vlekken, maar ook blauwe vlekken op de kop en een rode rand om de ogen. De koningszaagbaars komt voor in heel Macaronesië, Zuid-Spanje en op de kust van Portugal. Hij leeft op rotsbodems. Het is een felle jager op krabjes, garnalen en kleine visjes. Met vier jaar is de vis volwassen en kan zich gedurende het hele jaar voortplanten. Net als vele andere baarzensoorten kan de koningszaagbaars van geslacht veranderen. Eerst zijn ze wijfje, later worden ze een mannetje. Een andere kleine soort is de schriftbaars (*Serranus scriba*). Deze soort heeft een groter verspreidingsgebied: van het oosten van de Atlantische Oceaan, tot de Middellandse Zee en de Zwarte Zee. De vis is voornamelijk te vinden op diepten van 5 tot 150 meter en kan een lengte bereiken van 36 centimeter. Deze soort is heel kleurrijk. Soms zijn ze wit met donkere dwarsbalken en een blauwe vlek op de buik, dan weer helemaal wit met donkerbruine strepen en een mooi bruin patroon op de kop. Het enige houvast bij de determinatie is dat alle kleurvarianten knalgele vinnen en staarten hebben. Zijn neef

3

Blue Hole

De wateren rond Madeira hebben nog meer te bieden dan alleen de tandbaarzen. Op loopafstand van de duikschool ligt de Blue Hole. Via een pier met een trap naar het water kom je erin en eruit. De grot is groot genoeg voor een hele groep duikers en heeft duidelijke in- en uitgangen. In de grot, maar vooral buiten op 20 meter, wemelt het van de vissen. Opzij van de grot, op het zand, zijn bijzondere dieren te vinden zoals de kleurrijke papegaavissen, gestreepte poon en soms zelfs een sterrenkijker (Zie ook *Onderwatersport Mei/Juni 2017*).

De vissers weten wanneer en waar de baarzen paren. Dat is het moment waarop bijna de hele volwassen populatie wordt uitgeroeid.

de zaagbaars (*Serranus cabrilla*) vind je nog verder weg, langs de Atlantische kust helemaal tot aan Kaap de Goede Hoop. Zij leven op rotsen zandbodems tot wel 200 meter diep. De zaagbaars voedt zich met vis, inktvissen en kreeftachtigen. In de Middellandse Zee zie je ze vaak in zeegrasvelden. Daar is de voortplantingstijd van april tot juli. In de noordelijke Atlantische Oceaan ligt die wat later.

Helaas zijn alle baarzensoorten goed te eten en worden ze veel door restaurants opgekocht. Over de hele wereld is de baarzenpopulatie enorm afgenomen, door onze eigen schuld. De baars leeft territoriaal in een afgebakend stukje zee en is dus makkelijk te vinden. En ze komen bij elkaar om tegelijkertijd te paren. Helaas weten de vissers ook wanneer en waar de baarzen paren. Dat is het moment waarop bijna de hele volwassen populatie wordt uitgeroeid. Dus nog meer redenen om zee-reservaten op te richten en in stand te houden om deze mooie dieren te beschermen. Geef ze een veilige plek om in te leven, groot te worden en zich voort te planten. |

4